

Zros 1789.

REFORMA ZYDOW.

GDy lud Zydowski w Państwach Rzeczypospolitej Naszey mieszkaący, chociaż nie miał dotąd naznaczonej sobie Klasy Obywatelstwa, przez Prawa jednak i Przywileje różnemi czały już to od Poprzedników Nas Króla, już w ustawach Rzpltey dla siebie zyskane, to rozprawowanie się w Sądach Prawem Statutowym przeznaczające, to wolność handlow i osiadania po Miastach dozwalające, to na ostatek dzierżenie gruntów im nadające, do wszystkich przeto Swobód Kraiowych, wstęp w sobie otwarty mieć zdaje się, tam przecież pod samowładnym Kahałom swoich zowiąc rządem, oddzielnym w Kraiu czyni się Narodem, a absołucną tychże Kahałom uciśnioną władzą, pożytecznym Kraiowi być niemoże, owszem nieznośnym dla niego staie się ciężarem, trzymając się nakoniec dawnych swoich co do ubioru i sposobu życia nałogów, do społeczeństwa z drugimi w Kraiu Obywatelami zbliżyć się niestara; tym przeto nieprzyzwoitościom zapobiegając; My Król, za zgodą Skonfederowanych Stanów, dla tego ludu Zydowskiego przepisujemy na zawsze prawidła, według których żyć i do Praw Kraiowych stosować się ma, a to następującym porządkiem.

imo, Chcąc Zydowstwo w Kraiach Rzpltey mieszkaące przystosować do Praw Kraiowych i zwyczajów Narodowych, aby się stało godnym tych względów, iakie od poprzedników Naszych są imu nadane, uznaiemy każdego człowieka, z tej Religii człowiekiem wolnym, i w żadne poddaństwo poddać niemogącym się, dla każdego z nich w Miastach, Miasteczkach, i Wsiach osiadłość mającego, a handlem, Rzemiosłem, uprawą roli, lub pożyteczną w Kraiu nauką bawiącego się, uznaiemy prawdziwym Kraiowym Obywatелеm; bezpieczeństwo za tym ich osób i majątków biorąc pod opiekę Kraiową, a sprawiedliwość

A

dliwość we wszystkim równą z innem
wolnemi mieszkańcami dla nich zaręcza-
jąc, warujemy, iż nikomu niebędzie się
godziło własną mocą krzywdzić, wię-
zić, karać, sądzić, i sprawiedliwość so-
bie czynić nad Osofą i majątkiem Zy-
dowskim, lecz każdy szukać sprawiedli-
wości z Zyda powinien w Sądzie przy-
zwoitym, to jest z mieszkającym Zy-
dem w Miastach i Miasteczkach Naszych
Królewskich, w Sądach Miejskich, a w
Possefisyach Duchownych i Dziedzicz-
nych, w Grodach, lub Ziemstwach, z
wolną appellacją, według ważności spra-
wy do wyższych Subfelliow, równie też
każdemu Zydowi w krzywdzie sobie
uczynionej, wolno będzie szukać spra-
wiedliwości, w Sądach gatunkowi spra-
wy właściwych, a te na iednostaynych
przepisach Prawa dla wszystkich Oby-
watelów Zydów sprawiedliwość wymie-
rzać będą powinne, i odtąd Zyd rozpra-
wować się może, niepotrzebując asy-
stencyi czyieykolwiek, i dochodów tak
Sądowych, iako - też Kancellaryjskich
płacić więcej niebędzie, iak tylko ró-
wnie z innemi Obywatelami. Chcemy
bowiem mieć odtąd Zydów co do ma-
jątku i Osob tak zabezpieczonych, iż
iżeliby Zyd który od kogo będąc po-
krzywdzony, dla boiaźni, lub ubóstwa,
krzywdy swoiey dochodzić niemógł, te-
dy zlecamy Magistraturom Kraiowym,
a wszczegulności Kommissyom Porząd-
kowym, ażeby krzywdy ich dochodzi-
li, i o sprawiedliwość starali się. Ze zaś
Religia z siebie nikogo krzywdzić i u-
podlać niemoże, i oświecenie błędzą-
cych do samego Boga tylko należy, a
przez ludzi nauką przykładem i łago-
dnością czynione być powinne, przeto
zakazujemy, ażeby do nawracania dzie-
ci Zydowskich, i samych Zydów nicht
nieużywał namowy podstępnej, pory-
wania, i innych sposobów bezpieczeństwa,
Publicznemu lub miłości bliźniego prze-
ciwiających się, i w tym punkcie sprawiedli-
wość, bezpieczeństwo i spokojność iak
najmocniej dla nich warujemy. Zno-
sząc nawet używany dotąd zwyczaj
przydawania do Imion Zydowskich sło-
wa *Niewiernych*, lub innego iakiego hań-
bę dla nich ściągającego, lecz na to
mieysce

2.

mieysce zalecamy używać słowa *Staro-
zakonnych*, a to we wizerkach transak-
cyach Juryzdycznych i prywatnych.

ado. Zwierzchność Kahalną w rze-
czach Cywilnych, iako to zaciągania
na Pospolstwo i gmin długow, nakla-
dania pod iakimkolwiek pretextem skła-
dek i podatków, sądzenia spraw o za-
pisy sukcesyi, karty, i kontrakta wsze-
lakie, tudzież rozdziały Kahalow, na
przykahałki i używania nad nimi wła-
dzy Cywilney sprzeciwiającej się Ju-
ryzdycyom Kraiowym znosiemy, i od-
tąd tak one zakazujemy, iż iżeliby
którykolwiek Kahal na przeciw tego
Prawa ważył się swoją rozciągać wła-
dzą, używając w rzeczach świeckich do
Religii nienależących Cheyrymów, czy-
li Kłątew, takowy za przestępstwo ni-
nieylzemu Prawu Czterma Tyśiącami
Zich Pol pod Exekucyą Woyskową na
osoby podpisujące Dekreta, rozkazy, i
Kłatwy, iakoteż Pozwy i Membrany,
ukarany być ma w własnym Grodzie,
za Delacją czyiokolwiek tyle razy, ile
sprzeciwieństwo temu Prawu dowiedzio-
ne byłoby, a to pod nieważnością ta-
kowych Kahalnych wyrokow, i pod
równą karą tak na rozkazujących one
stanowić, iakoteż i na pełniących, tako-
we bezprawne rozkazy, a Summa są-
dzona w iedney części Delatorowi, w
drugiej Sądowi, a w trzeciej do Kas-
sy Kommissyi Porządkowej, Woiewódz-
twa, Ziemi, lub Powiatu, oddawana
być ma, sam tylko podatek publiczny
do Zydowstwa ściągający się, gdy w
Exekucyi Poboru, w każdym Woie-
wództwie, Ziemi, i Powiecie, Kahalom
i Przykahałkom jest poruczony, i od
tychże Kahalow i Przykahałkow exe-
kwowany bywa, może być przez zwierz-
chność Kahalną rozkładany, i pozyski-
wany dla pewności dochodu publicz-
nego.

Przy Zwierzchności zaś Kahalney zo-
stawiamy samą tylko władzę ściągają-
cą się do ich Religii i obrządkow, pod
karą Kłatwy, którą to Zwierzchność
Kahalow i Przykahałkow, tudzież Rabi-
now obierać sobie ma wolność lud Zy-
dowski iednomysłnością, lub większo-
ścią głosów, iak się im lepiej zdawać
będzie,

będzie, zawsze w dzień Nowego Roku według ich Kalendarza, i takową Elekcyą co rok odnawiać mają Żydzi do Kahału czyli Przychwałku swego należący. W takowe zaś Żydów Elekcyę Zwierzchność żadna Kraiowa, nie tylko, że mieszać się niepowinna, ale nawet approbaty lub reprobaty obranych stanów nie ma, dla tego znośimy odtąd wszelkie w tej okoliczności przez Żydów czyniące się opłaty, pod tytułem Konfenlowa, Rabinowe, i insze, pod jakimkolwiek bądź nazwiskiem, i komukolwiek opłacane, a to pod karą wyżej w tym Artykule opisaną. Co się zaś tycze spraw świeckich, czy to między Żydem a Żydem, czyli też między Żydem, a Chrześcianinem zachodzących, te wszystkie mają być sądzone w Kraiowych Juryzdykcyach, według miejsca do jakiego natura Ziemi przez nich zajętey należeć będzie, ażeby zaś starfi Żydowscy i Duchowni pod pretextem Religii niewdawali się w sprawy Cywilne. i ubogiego, iak dotąd, niezdzierali ludu, albo pisząc wyroki swoje w języku Zwierzchności Kraiowej nieznanym, szkodliwych w czymkolwiek dla siebie, lub dla Kraiu nieukrywali maxym, przeto wszystkie uchwały Synagog, Dekreta Kahalne (moc swoją do samey tylko Religii rozciągac mające) przytym wszystkie Regestra, Kontraktu, Obligi, Membrany, Skrypta, Zapisy, Testamenta, Legacye, i inne iakiegokolwiek bądź gatunku i rodzaju piśma, nie innym językiem, iak tylko Kraiowym Polskim pod Karą 1000. Złch Pol: lub w niedostatku pieniędzy, pod karą więzienia wiecznego na przestępnego, pisane i wydawane mieć chcemy, czyniąc Exekucyą tego od dnia 1. Januar: Roku teraz zbliżającego się 1790. dla czego, żeby się lud Żydowski przędzey w języku Narodowym doskonalił sprowadzenia wszelkich Książ Żydowskich z Zagranicy pod konfiskatą onych zakazujemy, i pilną mieć w tym baczność Kommissyom Skarbowym Obojga Narodów zalecamy. Drukarnie Żydowskie w Kraiu znajdujące się do dalszey w tym woli Naszey zachowujemy, lecz w nich same tylko Książki do Reli-

3.
do Religii Żydowskiej ściągające się, drukować pozwalamy, dając przytym wolność tłumaczenia y drukowania w języku Kraiowym wszystkich Książek y Piśm, iakich tylko Żydzi żądać będą. Ze zaś nakazanie pisania w Kraiowym Polskim języku wszystkich Żydowskich Tranzakcyi być może trudne dla tych, którzy języka tego ieszcze nieumieją, przeto Żyd każdy podpisujący iaką Tranzakcyą, która jego osobę, lub iego majątek interesować będzie, ma wolność podpisania się y dołożenia w swoim języku do swojego podpisu tych słów, któreby mieć chciał ostrzeżonemi, ale zaraz piszący tę Tranzakcyą y podpis Żyda, y dołożone słowa po Polsku zapisać ma. Obligi zaś y inne Tranzakcyę roboracyi Juryzdyczney wyciągające, przez Żydów w Koronie, według Praw Koronnych, a w W. X. Litt: według Praw Litewskich sporządzone być mają, pod nieważnością onych. Ta iednak wolność podpisów Żydowskich tylko do dnia 1. Januaru 1795. Roku zostawie się, od którego czasu, że żadnego waloru mieć podpis Żydowski po Żydowsku niemoże, deklarujemy.

310. Zaręczając Żydom wszelkie bezpieczeństwo ich Osób y majątków, y upewnając dla nich wszelką sprawiedliwość, równą z innemi Mieszkańcami Kraiu, otwieramy im przy zupełney wolności wielorakie sposoby subsystencyi dla nich; a gdy dotąd zajmowanie się przez nich Arędami Karczem y Szynków po Wsiach Krolewskich, Duchownych, Ziemskich y Miejskich odciągalo tychże Żydów od użyteczniejszych y przyzwoitszych zysków, a do pianaństwa poddaństwu naszemu dawalo okazją, niemniej wielorakich zażaleń na podstępny y wycięczenie tegoż poddaństwa było przyczyną, przeto zostawując w Miastach y w Miasteczkach, gdzie są Kahały, Przychwały, y Bożnice, iako też na Przedmieściach, wolność Żydom Szynkowania trunków, we wszystkich innych miejscach, Wiosek, Karczem y Domów po Wsiach, po traktach, lub gdziekolwiek przez Żydów zamieszkałych, Arędą y Szynkiem trunków bawic się zakazujemy, zalecając B Kom-

Kommissyom Woiewodkim iak naysci-
śleyszją tego Prawa exekucyą, tak da-
lece, iż ktobykolwiek od dnia 1. Julii
1790. Roku utrzymywał Zyda na Arę-
dzie, lub Szynku we Wli, w Karczmie,
lub na trakcie, ważył się, takowy przez
kogokolwiek doniesiony, zaplaceniem
1000. Zł: w połowie donoszącemu, a w
połowie do Kassy Kommissyi Woiewodz-
kiej y sześciami Niedzielami Wieży kara-
ny być ma przez też Kommissye Wo-
iewodzkie tyle razy, ile przestępstwo
tego Prawa popełniałby, y doniesio-
nym bywał; Jako tedy spodziewamy się,
że Zydzi z Karczem y Szynków Wiey-
skich usunięci, bardziey niż dotąd, rze-
miości y rękodziel chwycą się, tak zle-
camy Kommissyom Woiewodzkim dawać
im wszelką do tego pomoc y zachęce-
nie, przykazując w Miastach Cechom
y Magistratom, żeby Zydów za Czela-
dnik przyimowali, y ónych uczyli; nay-
bardziey zaś Zydowki młode, ażeby
niepierwiy za mąż iść mogły, aź prząść
y tkąć płutno lub sukno, czyli inną po-
żyteczną Kraiowi robotę będą umiały,
o czym świadectwo od Zwierzchności
miejscowey wydane służyć będzie za
pozwolenie dawania im szluby; szluby
zaś Zydowskie dawane być mają nie ina-
czey, iak tylko, według warunków Kon-
stytucyi 1775. Roku titulo: *Podatek od
Zydow;* inaczey zaś dawane, karą tym-
że Prawem na Rabinów przepisaną u-
skramiane być mają przez też Kommissye
Woiewodzkie, które dostrzegać y tego
będą, ażeby żaden Zyd do szluby odtąd
przypuszczonym niebył, iak w roku 17-
wieku swego, a dziewczyna w roku 14-
y oboje czytać y pisać po Polsku umieć
powinni będą.

4to. Zydzi, którzy dotąd Szynkiem,
trunkiem po Karczmach, y Wioskach
bawili się, mają wolność osiadania (wy-
iąwszy niektóre Miasta udziałnemi Przy-
wilejami Mieszkania w nich Zydowom za-
braniające) we wszystkich Miastach y
Miaścyczkach, a nawet y po Wsiach do
Rolnictwa, rzemioła, lub Handlu To-
warami, z tym tylko warunkiem, że
Zyd gdziekolwiek na Ziemi do uprawy
Roli osiadający, samym tylko Czynnem
opłacać się powinien, nie zaś żadną ro-
boci-

4
boczną, tak dalece, iż nawet dobro-
wolnym kontraktem robocizny na sie-
bie, ani Zyd przyimować, ani Dziedzic,
lub Possessor na Zydów wkładać, pod nie-
ważnością kontraktów niepowinni będą;
gdyby zaś pod hasłem wolności obie-
rania Mieyskiego, czyli Rolniczego ży-
cia, Zydzi (iak powiększey części by-
wało dotąd) żadnego stałe niepełniąc
sposobu, istotnemi na dalszy czas nie
stawiali się próżniakami, naznaczamy im
rok normalny 1791. dnia 1. Julii, do
którego czasu, każdy Zyd przed Kom-
missyą Porządkową tego Woiewodztwa,
Powiatu, lub Ziemi, w którym osiadzie,
stanąć y złożyć powinien zaświadczenie
aktualney osiadłości swoiey, iesli w
Mieście, lub w Miasteczku nabytey, od
Zwierzchności miejscowey, z zupełnym
wyrażeniem nazwisk Gospodarza, po-
tomstwa y krewnych, przy tymże Go-
spodarzu znajdujących się płci oboiey,
y lat wszystkich osob, rzemioła, czyli
sposobu życia, albo handlu, czyli fundu-
żu z iakiego żyją; ci zaś, którzy Rolę
obejmować będą, złożyć powinni kon-
trakt od Właścicieli Dobr, w których
osiadają, z podobnym wyrażeniem nazwi-
ska potomstwa, Familii, y lata ich wy-
szczególniającym. Kommissya tedy Wo-
iewodzka Porządkowa według tych świa-
deństw y kontraktów każdego Zydów pod
klasą iemu przyzwoitą do Taryffy za-
pisze, y Attefty od Zwierzchności Miey-
skich y Wieyskich wydane w Kan-
cellaryi swoiey do Akt wciągnawszy,
Atteftę czyli Kontrakt oryginalne pod-
pisem Kompletu w ówczas zasiadające-
go utwierdzi, pieczęć Kancellaryi swo-
iey przyłożyć rozkaże, y Zydowi bez-
płatnie nazad odda, które iemu będzie
świadectwem o iego Obywatelstwie y
osiadłości.

Jeżeliby się zaś zdarzyło, gdyby Dzie-
dzie Possessor, czyli Zwierzchność iaka-
kolwiek fałszywe wydali Zydowom za-
świadczenie, takowy każdy karany
być powinien przez też Kommissyą Wo-
iewodzka tak, iak każdy Skarb publi-
czny ukrzywdzający, y fałszywe wy-
dający świadectwa, że zaś wydarzać się
będzie odmiana lokacyi Zydów, a za-
tym świadectwo, czyli kontrakt pier-
Ba wiey

wiey wydany służyć Zydowi za zaświadczenie o jego osiadłości niebędzie, gdy się z miejsca jednego oddali na drugie, przeto za każdą odmianą tychże osiadłości, ten, od którego Zyd się wyniosł, zaświadczenie swoje w Kancellaryi Kommissyiney eliminować, a Zyd każdy o nowej osiadłości zaświadczenie w Aktach Kommissyi roborować będą powinni, każde bowiem zaświadczenie nieaktykowane, lub do miejsca osiadłości nieostowne, sposobem jak wyżej, Zydą uwalniać niebędzie od rygoru, poniższego na hultaiów y włoceggów postanowionego. Dzieci także od Rodziców oddalające się, za doysciem lat na własne Gospodarstwo takoweż zaświadczenie brać y mieć powinni.

5to. Ze w mnogości ludu tego znaydować się muszą Kalecy, starzy, y niedoleżni, sami siebie wyżywić zarobkiem niemogący, takowych przeto Kommissya Porządkowa rozeznałszy, a starszych Kahałów y Przykahałków do siebie zgromadziwszy, rozdzieli tych niedoleżnych na Kahały y Przykahałki w swoim Woiewodztwie, czyli Powiecie znaydujące się; zważając na proporcya możliwości, y ludności Kahałney, z ktorychby ci ubodzy żywieni być mogli, a rozdzielonym tym ubogim Zydym, wyda od siebie też Kommissya Attestatę, wyrażając miejsce Kahału, w którym bez wloczenia się przebywać mają; po zregestrowaniu zaś zupełnym przez ten sposob Zydow, Kommissya Woiewodzka oznaymi do Kommissyi Skarbowey o ludności Zydowskiej *respectivè* swojej Prowincyi, każdy zaś Kahał y Przykahałek corocznie na dzień 1. Januarii według naszego Kalendarza, Metryki urodzin obrzezania, y pogrzebów do Kommissyi Woiewodzkich, rejestrem po Polsku napisanym, przyśłać ma, pod karą 500. Zł: Pol: przez też Kommissya, tak, iak pieniądze Podatku Skarbowego exekwować się powinny.

6to. Zyd każdy, zaświadczenia wyżej opisany sposobem niemający, za włoceggę poczytanym być ma, y nietylko według Prawa na tychże przepisanego karany będzie, ale ieszcze Kommissye Woiewodzkie Porządkowe takowych wło-

5.
włoceggów łapać, i niemi wszystkie roboty publiczne w swoim Woiewodztwie utrzymywać się mające, odbywać powinny będą, a do tego, ieszcze liby robota iaka wielka publiczna w Kraiu rozpoczęta była, tedy takowych włoceggów też Kommissye Woiewodzkie zniostszy się z Kommissya Woyskową, do tychże robot odsyłać mają, takowy zaś rygor o wlocęgach rozciągamy do tych wszystkich tak Zydow, iakoteż i inney Religii, którzy czy to z kramikami na plecach, czyli też z apteczkami olejkow, niemniej z karbonkami i paciorkami, na ostatek z Niedźwiedziami, i Małpami po Miastach, Miasteczkach i Wsiach wloczą się. A nadto oszczędzając, ile możliwości rąk chłopków Naszych do pracy Rolniczey przyzwolitych, Kommissye Woiewodzkie, Zydów, Cyganow, i inney Religii ludzi wloczających się, ale młodych i zdrowych, łapać każą, i do Kommend Woyskowych oddawać będą dla użycia onych za furmanow do wozow Chorągwiowych po Reimentach i Pułkach, tudzież za Luzakow i Mafztalerzow Osobom Woyskowym; niemniej zalecamy Pocztautom, ażeby za Pocztylionów starali się naywięcej przyimować Zydow, bo doświadczenie pokazuje, iż ten Narod do furmanek i wożenia końmi ma ochotę i zdatność; Ze zaś ci Zydzi będąc w służbie, czy to na Pocztaach, czyli też po Regimentach woźnicami, lub w Woysku Luzakami, Szabafow swoich obserwować nie będą mogli; przeto dla takowych Pocztylionow i woźnicow wszędzie ma być wzięte od Rabinow miejscowych pozwolenie na pismie, że im w Szabafy iezdzić wolno, gdyż ściśle zachowywanie Świąt Zydowskich, które barzicy występny próżnowaniem, niżeli Święceniem Święta nazywać się może, tudzież oddzielność pokarmów

mów wszystkich w ogół niepocho-
dzi z wyraźnego pisma Świętego. lecz z upr-
dzeń i wymysłów Zwierzchności Du-
chowney Zydowskiej, która ulegać w
tym wszystkim, co się nieprzeciwia Re-
ligii, jest winna Kraiowej Zwierzchno-
ści; przeto mocą władzy Naywyższej,
My Król, za zgodą Stanow nakazujemy,
ażebym zostający w służbie za Luzaków,
furmanów, lub Postylionów, i do inney
u kogokolwiek bądź służący Zydzi do
póty, póki w służbach zostawac będą,
w usługach i pokarmach (prócz mięsa
świniego) nieróżnili się z temi, komu
służyć będą, dla czego wszystkim Ra-
binom przykazujemy takowy nakaz Pra-
wa iako Religii nieprzeciwny, ogłosić,
i zalecić, ażebym w tym byli posłuszni.

Każdy zaś Zyd, który 6. lat za Po-
styliona na Poczcie, lub za woźnice,
czyli Luzaka w Woysku wysłuży, i na
to będzie miał autentyczne świadectwo;
na zawsze od placenia Poglównego uwol-
nionym zostanie. Zlecamy przytym
Kommissyom Woiewódzkim, ażebym za-
lecili Rabinom i Zwierzchności DUCHO-
WNEY Zydowskiej, gdyby ogłoszone by-
ło Zydowom Furmankami i namięciem ko-
ni po Wsiach i Miasteczkach bawiącym
się generalne pozwolenie, że ci Zydzi
mają wolność najmowania koni, i ie-
chania sami w każde Święto i Szabas,
bo tym sposobem podróżny wygodę, a
Zydzi łatwiejszy sposób do życia mieć
będą mogli.

7mo. Tym sposobem Zydzi będą po-
dlegającymi pod Prawa Kraiowe, gdy
się razem poddają i pod Prawo podat-
kowania z Ziemi, na której osiadają, za
nieprzyzwoirą, przeto rzecz sądząc,
ażebym na potym dwoiskim, i za Reli-
gią i za Obywatelstwo obciążeni byli
podatkiem, opłatę podatku poglówne-
go Zydowskiego, przeciągamy tylko
do Seymów następnych. na których
za uwiadomieniem Nas Kommissyie Skar-
bowe Obojga Narodów o uskutecznio-
nym iuż Prawie co do osiadłości Zy-
dowskiej, i o podwyższeniu się z tych o-
siadłościow proweniencyi Skarbowych,
że tenże Podatek Poglównego Zydow-
skiego skafszowanym na dalszy czas zo-
stanie, zabezpieczamy. Nim zaś ciż
Zydzi

6.
Zydzi Kraiu Naszego osiadłość swoją
według powyższego opisania urealizują,
tym czasem podatek poglównego Zy-
dowskiego do trzech Złtch na Rok z
każdey głowy w całym Kraiu podwyż-
szamy, który dwoma Ratami iak do-
tąd na każdą głowę rachując po Zł: 1.
i gro: 15. i zaczynając pierwszą Ratę
od Dnia 1. xbra Roku terażniejszego
wnoszony być ma.

8vo. Ze zaś Prawu obyczajności i
pracom ten chętniey ulegać może, kto
wypływające z nich skutki na dobro
Narodu ludzkiego poznaie, przeto i lud
Zydowski chcąc mieć nie tylko oświe-
conym, pracowitym i obyczajnym, lecz
i dobra ztąd wynikającego wiadomym,
widząc zaś edukacją Narodu tego za-
niedbaną, i iedynie do nauki Religii o-
broconą, a takowa nauka odbiera wie-
lu sposobność uczenia się pożytecznych
Kraiwych Kunsztów; przeto stanowimy
i przykazujemy, ażebym przy każdym
Kahale, Przykahałku, i gdzie są Bożni-
ce, oprócz nauczyciela Religii, był ie-
szcze utrzymywany Bakałarz uczący
dzieci młode pisać, czytać, i liczby w
języku Polskim, i gdzie jest zręczność
Niemieckim tak, iż gdzieby takowego
Bakałarza nieutrzymywano, zwierzch-
ność miejscowa będzie w obowiązku
Bożnice zamykać i pieczętować do pó-
ty, i tyle razy, ile nieposłuszeństwo i
zaniedbanie takowego Prawa dostrzeże,
czego dozór ogólny Kommissyom Po-
rządkowym polecamy. Zlecamy przy-
tym Kommissyi Edukacyney, ażebym sto-
fowne do ich nauki wydać rozkazała
Książki, przykazując Szkołom Publicz-
nym i Akademiom przyjmowania bez
wstrętu Zydów chcących w nich brać
dalszą Edukacją w różnych Kłafsach.

9no. Ze Kahaty Zydowskie obcią-
żone są długami Obywatelskimi, które
póki spłacone niebędą, póty Narod
Zydowski sam siebie zawsze uciskać mu-
siał, opłacając się do Skarbu Publiczne-
go, i do Kahalów na spłacenie długów,
albo prowizyi, gdy zaś te długi opła-
cone zostaną, tenże Narod Zydowski
inszym podatkom ulegać nie będzie, iak
tylko Skarbowi Publicznemu należącym,
do czego zmierzając, lubo Konstytucya

1764. i 1775. zaleciwszy Kommissyom Skarbowym wylikwidować wszystkie długi Kahałow Żydowskich, i na opłacenie tychże długow, wszystkie dochody Kahałow zweryfikować, i obrócić nakazały, a końcem przyspieszenia takowey opłaty Kommissyie Likwidacyjnej 1765. procenta do Trzech od Sta od Summ Kahałnych poumnieyszały, mimo jednak to wszystko Zwierzchności Kahałow dzieląc między siebie dochody swoje, długow Kahałnych niewiele opłaciły, a zdzierstwa Gminu przez Kahały trwają zawcze, przeto nakazujemy Kommissyom Skarbowym Obojga Narodow, ażeby wszystkie długi Kahałow, Przykahałkow i Synagog w całym Kraiu ogłoszwszy w przód Uniwersałami, do Województw, Ziem, i Powiatow, o terminie, na który stawać, i Obligi swoje produkować Obywatele powinni, na nowo wylikwidować kazaly, i Stanom Seymującym doniosły, wiele jest od Roku 1765. długow Kahałnych opłaconych, a wiele iezcze do opłacenia zostaje, na których opłacenie Kommissyie Skarbowe nietylko, że wszystkie dochody Kahałne zweryfikować, i onych Administracyą przez siebie ustanowić będą powinny, ale nadto, gdyby przedzy wszystkie te długi opłaconemi być mogły, naznaczamy, na ich uspokojenie po Zł: 1. na Rok, z kazdey Żydowskiej głowy, Króre to pieniądze dwoma Ratami wybierane i wyekskwowane być powinny. Kommissyie zaś Skarbowe Obojga Narodow, tak Administracyą funduszow na umorzenie długow Żydowskich teraz oznaczonych urządzić powinny, ażeby te pieniądze, na nic innego obracane nie były, iak tylko na uspokojenie długow Kahałnych i opłacenie Procentów od nich, z których to pieniędzy Komis: Skar; oddzielne na każdym Seymie rachować i wiele opłacono długów, a wiele do opłacenia pozostaie, Stanom Seymującym d nosić będą, pod rygorem na Kommissarzów w Prawie o umorzenie Długow Rzpltey opisanym. Likwidacyą takowych długow Kommissyie Skarbowe w ekstrakadencyach swoich *in tractu* Roku następującego 1790. dopełnić są obowiązane, na utrzymanie

7
manie zaś osobney do tego Kancellaryi, y Expensów na nią, gdyby Skarb Publiczny nieponosił uszczerbku, też Kommissyie z dochodów Kahałnych Summę potrzebną, a z oszczędnością dobrze skombinowaną wyznaczą, y aż do spłacenia długow Kahałnych używać będą. Gdy zaś długi Kahałne opłacone zostają, ten podatek po Złotemu z głowy, znieiony będzie. W urzędzeniu Administracyi Dochodów Kahałnych do opłacenia Długow należących, iezeliby Kommissyie Skarbowe uznały potrzebę Sądów Kahałnych Żydowskich, tedy one nieinaczey odtąd składać się mają, iak z dodaniem do nich jednego Chrześcianina od Zwierzchności miejscowey kazdego Kahału wyznaczać się mającego, który sprawy dochodów Kahałnych tyczące się, razem z Żydami sądzić ma; iezeliby zaś bez tych Sądow obeszło się, tedy Sądy Kahałne tylko do materyi Religii Żydowskiej należeć mają, iuz bez żadnego Chrześcianina.

10mo. Opłacaiać długi Kahałne Kommissyie Skarbowe, ten porządek zachowają, iż nappierwey opłacą Summy od Kahałow skafszowanemu Zakonowi Jezuitów należące y takowe Summy w Skarbie publicznym Obojga Narodow ulokują, a Procent od tych Summ płacić będą do tego funduszu, do ktorego Stany Seymujące przeznaczają, niemniey spłacaiać też Długi Kahałne Obywatelom Duchownym y Swieckim, a zachowuiąc w tym *prioritatem* Obligów, Summy takowe starać się będą wziąć do Skarbu Publicznego na procent, y temi Summami będą mogły opłacać choć w części zaciągnione na Skarb Rzpltey w terażniejszey potrzebie długi, od których wyższy daleko Procent opłaca się, niżeli ten, który Kommissyie Likwidatorskie od summ Kahałnych dla Obywatelow płacić naznaczyły. Nim zaś Kapitał ktoremu Obywatelowi oddany będzie, Procent każdemu należący, podług Dekretow Likwidatorskich dochodzić ma.

11mo. Expensa według obrządkow Religii Żydowskiej na utrzymanie Bożnie y osob przy Bożnicach, iakie są nieodbitie potrzebne, Kommissyie Skarbowe Obojga Narodow według miey-D

sea y potrzeb wyznaczają, y na to proporcjonalne quantum z dochodów Kahalnych postanowią, dostrzegając, aby y pod tym pretextem Religii niezostawić Kahalom sposobności do uciskania gminu przez wybieranie składek: a co się tycze różnych Zydowskich opłat, iako to: do karbony Brackiey, od ławek w Bożnicach, Łazni, Xiążek, Rayskiego iablka, y wynikającego ztąd dochodu, Kommissye Woiewódzkie mają w to wglądać, y takowego zdzierstwa na zysk prywatnych osob niedopuszczać, lecz te do administracyi dochodów Kahalnych na potrzeby tychże Kahalów y na opłacenie długów isć powinny.

12mo. Zeby zaś takowe względem uspokojenia długów Zydowskich Kommissyom Skarbowym Obojga Narodow zleczone teraz rozrządzenia, niezdawały się uciążać Dziedzicow Miał Ziemijskich, odłożone Kahaty mających, zostawimy każdemu Dziedzicowi pod to urządzenie Kommissyine Miał własnych podać niechcącemu, wolność oświadczenia się w Aktach Grodzkich *propriu districtus*, y odeśłania takowego oświadczenia do Kommissyow Skarbowych *respectivè* Prowincyi, naydaley na dzień 1. Maia, Roku Następującego 1790. Jż sam się urządzeniem takowym co do wypłacenia długów na Kahale, lub Synagodzie jego będących zatrudnić, y zaspokojenia kredytorow dostrzegać będzie, czyniąc razem zapewnienie, w iakim przeciągu czasu długi te opłaci, używając na to funduszow Kahalnych y po złotemu z każdej głowy Zydow do swego Kahalu należących, za odebraniem takowego oświadczenia Kommissyie Skarbowe w rozrządzenie tego Kahalu wdawać się niebędą, lecz iażeliby mimo te oświadczenie się Dziedzica, Wierzyciele od Kahalu *in Tractu* wyznaczonego czasu zaspokojeni niebyli; Kommissyie Skarbowe o takowe Obywatelskie długi tychże Dziedzicow pozywać, y na wszystkich onych Dobrach satysfakcyą dla kredytorow rozciągać będą.

13tio. Gdy Ubior Zydowski wszędzie po wszystkich innych Państwach jest stosowny do Kraiowego, u nas zaś Zydzi obojey płci noszą wcale

8.
odmienny, a taki, który staie się dla nichże samych narzędziem nieochędostwa, y daie okazyą Pospolstwu naszymu do nienawiści y wzgardy tegoż Narodu, przeto temu wszystkiemu zaradzając, nakazujemy, ażeby wszyscy Zydzi i Zydówki nieinaczey, iak w ubiorze Polkim lub innym w Kraiu przez Chrześcian używanym chodzili, stosownie do zwyczaju Prowincyi y mieysc, w których żyją, tak co do sukni, iako też y obuwia, a stosując się do Prawa *de Lege Sumpuaria*, ażeby żaden z Zydów y Zydówek nieużywał do ubioru materyi bławatnych, bogatych galonow y tego wszystkiego, co się w własnym kraiu niefabrykuje, gdyż tym sposobem re-kodzieła y fabryki rozmnożą się, z których Zydzi odbyć i dla siebie i dla drugich mieć będą, zlecając w tym dozór i karę konfiskaty Kommissyom Woiewódzkim, gdyby zaś terazniejsze Prawo względem ubioru Zydowskiego niebyło omylone, naznaczamy dzień normalny 1. Maia 1790 Roku do którego czasu galony Zydow y Zydowkom nosić będzie wolno, po tym zaś dniu nietylko nowych sporządzać, ale też y starych zatrzymywać niebędzie się godziło, tak dalece, iż choćby suknie te niebyły, no-szone, lecz z galonami schowane zostały, a przez kogokolwiek dostrzeżone były, wyrokowi Prawa wyżej napisanego podlegać będą, za przekonaniem w Sądach Kommissyji Porządkowey na rzecz Delatora y Sądowey Kassy, dla tego nakazujemy, ażeby Zydzi galony swoje od sukni odiawszy one przedali, albo przefeynowali, bo tym sposobem majątek cyrkulujący dla nich samych, y dla Kraiu pomnoży się. Co się zaś tycze kroiu sukni, ażeby był stosowny do kraiowego, y gatunku mających się nosić materyi, exekucyą Prawa do dnia 1. Januarii 1791. R. przeciągamy od tego Prawa o kroiu sukni dla Zydów, D.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

wylaczaia się Rabini, Podrabinkowie Szkolnicy, y Kaznodzieie przy Bõżni-
cach mieszkaiący, iako Obrzãdki Re-
ligii sprawujãcy, ktõрым samym tyl-
ko, ubiõr dotãd używany zachowaç
wolno, lecz z materyi kraiowych ;
perły, korale, y inne kamienie, ktõre
Zydowki zwyczajnie dotãd nosiły,
y na dalszy czas nosiç im wolno bẽ-
dzie, odrzuciwszy iednak Czerwone
Złote y Dukaty przy nich wiszãce,
dla użycia ich do Cyrkulacyi pieniẽ-
dzy. Co się zaś tycze ochẽdostwa w
Domach Zydowskich, každy z nich
nałeżeç bẽdzie do przepisõw miey-
scowych ogõlnych przez Kommissye
Woiewodzkie utrzymywaç się maia-
cych.

Takowy Proiekt Reformy Zydõw,
Nayiasnieyszym Seymujãcym Sta-
nom do rozwagi y deliberacyi poda-
iaç, rękã wlasnã podpisu e.

*Mateusz Topor Butrymowicz,
Podstarosta, Miecznik y Poset
Powiatu Piñskiego.*

XVII, 3989

